

ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԵՄ

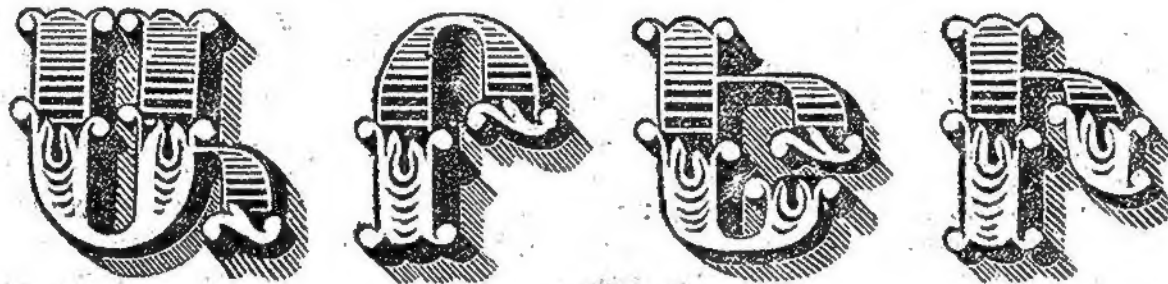
ԲԱՅՆԵՐԵՆ

Տարեկան վեցամսեայ

ԵՂԻՊՏՈՍ . . . 2. 0. 80 40
ԱՐՏԱՅԱՆՄԱՆ 30. 20 10

ԵՐԱՆՈՒՅՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏՆՈՐԵՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՏԱՅԱՆԵՐ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

ԿԵ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԶԱՐԲԱԸ ԵՐԵԲ ԱՆԳԱՄ

ԽՐԱԿԱՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՈՐԵՆՈՒԹԻՒՆ

Զարա Ապրիլ 1915, Թիւ 16

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ

ՀԱՅԵՐ

Journal ARMY

B. P. N. 600

Alexandrie, EGYPT

ՀԱՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ ԶԵՆՈՒԹԻՒՆԵՐԸ ԶԵՆ ԿԵՐԱՄԱՐԶՈՒՄ

ՏՆՈՐԵՆ-ԽՐԱԿԱՐԴԱԿԵՆ ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵԱՆ

ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ ԵՒ ԴԱՄ ՄԸ

Շաբաթներ առաջ, Աղեքսանդրի քաղաքի երկու եզրային գեղերի միջև մը ըրին, որ անսովոր կերպով բարձրացուց մեր ընթացիկ ազգասիրութեան ցարդ-կիրարկուած և 50էն մինչեւ 100 ոսկի տարու-բերող սակը. ժեպ մը որ օրինակ մըն էր նաև, փափկօրէն տրուած, իրենց դասակիցներուն:

Տուողներուն իրական ու պա-հանջկոտ համեմատութիւնը ստիպեց «Արեւ»-ը ո՛չ մէկ թմբկահարութիւն, ո՛չ մէկ ռէքլամ սարքել այս ճշ-մարտապէս հոյակապ նուիրատուութեան շուրջ, ըլլա՛յ իսկ ուրիշներուն բարի նախանձը գրգռելու ազ-գասիրաբար շահախնդրական դի-տուածով:

Յոյր մեծ էր սակայն ազգային շրջանակներուն մէջ՝ թէ այդ ժե-թը բեղուն պիտի ըլլար, պիտի գր-դէր, պիտի ներշնչէր...

Շաբաթներ անցան, և հակա-ռակ ընդհանուր ակնկալութեան անկախ մնաց իր բացառիկ մեծու-թեանն ու գեղեցկութեանը մէջ, միս մինակ, կարելի է ըսել՝ հոյա-կապօրէն կղզիացած: Մինչ ժողո-վուրդը սքանչացումի ու երախտա-գիտութեան ակնարկներով կը դի-տէր զայն, միևնրեք, բաղդին ընտ-րեալները, ուրիշ տեղ կը նայէին կարծես: Իրենց նախանձը չի շար-ժեց անիկա, թերեւս՝ շատ բարձր, ապա ուրեմն անմատչելի կը դա-տէին զայն...

Թերեւս՝ խորհրդածելու ժամա-նակ կ'ուզէին: Ա՛հ, այդ տեսակ զոհողութիւն մը թեթեւօրէն վրձ-նուելիք բան չէ, գիտեմ: Պէտք է յամբօրէն հասուննայ խղճմտանքին մէջ: Թերեւս...

Ու մինչ հայկական օրինակը կը կը մնար այսպէս անսերունդ, ահա՛ յանակնկալս դաս մը ևս կը տրուի, որոնց սր անկ է: Դաս մը կ'ըսեմ, որովհետեւ այս անգամ օրինակը Հայէ մը չէ որ կուգայ...

Ոչինչ աւելի յուզիչ է ու խան-դաղատեցուցիչ, հայ վիրաւոր սըր-տերուն համար, քան գեղեցիկ ժեպը Նդիպտոսի լուսամտի ու մարդասէր վեհապետին՝ ի նպաստ Բոր-Սայիտի մեր գաղթական ու յաղթական ալ հայրենակիցներուն:

Անոր բարոյական բարձր արժե-քը, անոր իսկապէս գեղեցկու-թիւնը կը կայանայ երկու բանի մէջ. նախ՝ օտար մըն է զայն կա-տարողը, այսինքն մէկը որ ո՛ր և է հարկեցուցել պարտաւորութիւն չու-նի մեզ ազգին հանդէպ. երկրորդ-անիկա կը կատարուի բոլորովին ինքնաբերական, ինքնաբեր եղանակա-մը, առանց գիմուլի, առանց թա-

խանձագին կոչելու, առանց լրա-գրական բորակաւոր...

Ո՛չ ոք դնայ՝ զարնել Սուլթան Հիւսէյնի ոսկիէ սիրտին դուռը. ան ինքնիրեն կը բացուի ահա՛, մարդ-կային մեծ տառապանքի մը հրու-մին տակ:

Ի՛նչ ազգեցիկ դաս մը կուտայ Սուլթանը մեր այն Հայերուն որոնք կրնան մեծագոյն ըլլալ կամ յոր-շորջուիլ, բայց սրունք, մեծ մա-սամբ, ցոյց չտուին մինչև այսօր թէ մեծ է նաև իրենց սիրտը:

Նդիպտոսի մարդասէր վեհա-պետին վեհանձնութիւնը չի՛ պիտի կակղէ, փղձկեցնէ, վերջապէս, մեր ջոկերուն սիրտը, որ կարծես բան մը ունի իրենց հերմէսիական դրամորդներուն մետաղեայ կարծ-րութենէն: Ձի՛ պիտի յալողի յի-չեցնել որ շատոնց հնչած է, իրենց համար, ժամը կատարելու՝ այս թշուառ ազգին հանդէպ՝ իրենց նուիրական ու միևնրեք ատեն տար-րական պարտաւորութիւնը, որուն անշուշտ ունին սուր, խզի-խալթի պէս սուր գիտակցութիւնը, բայց ո՛չ դեռ, զայն կատարելու համար հար-կաւոր եղած՝ զոհողութեան ոգին, ըսեմք՝ քաջութիւնը:

Ո՛ր օրին, Հայութեան ո՛ր սե-օրին՝ մնաց տակաւին՝ կ'սպասեն արեւօք ապացուցանելու համար ի-րենց ազգասիրութիւնը, զոր ոչ ոք կասկածի տակ կը դնէ իր բարո-յական, վերացական յատկութիւն մը, բայց որուն անմիջական ար-գասիքները վայելելու ամէն ա-տենուրէն աւելի պէտք, կենսական պէտք ունի մեր ազգը, իրենց արդէ:

Ազգասիրութիւննին պերճախօս կերպով արտայայտելու համար ե-թէ բերան մը բանալու պէտք ու-նին այսօր, այն բերանն է իրենց քաղկին: Խօսքը այժմ դրամին է, կամ անոնց տէրերունը: Խօսքը դործինն է այժմ, այն վեհ շար-ժումին, որ տիրական հարուածով մը հարստութենէ՞ք մաս մը, կարե-ւոր մաս մը կ'աւնէ ու վայելչօրէն կ'ընծայաբերէ հայրենի անասման շարքին գարմանումի անասման գործին: Ահա՛ օսկի խօսքը, մի-ակը զոր պէտք է հնչեցնել, լսելի ընել այժմ...

Պէտք չէ՛ որ իրենց ազգասի-րութիւնը ետ մնայ մեծանունն ու տարագրիին մարդասիրութենէն:

ՄԻՔԱՅԷԼ Ս. ԿԻՐՈՅԵԱՆ

«Արեւ»ի Պաշտօնային և Ռումանիոյ բաժանորդներուն կը յայտնեմ՝ որ եթ չեն կրնար ուրիշ միջոցով մը դրամ դրկել մեզ, հանձն իրենց բաժնեկիցները յանձնել Տ. Ա. Լեւոնի Չափեանի՝ Գործադրական և Տ. Տ. Պաշտօնական եղբայր՝ Պաշտօնային, Երկա-յացուցիչ Լ. Բ. Բ. Միւրքեան:

ԱՆԳԱՅԻՆ ՄԱՍՈՒԼ ՀԱՅՈՑ ՄԱՍՈՒՆ

ՀՆՈՒՈՒՆ, ԱՐԵՒԵԼԻԻ ՄԷՉ

Անգլիներէն դրական հանդէսի մը մէջ, ծանօթ հայասէր և լոնտոնի Հայ կարմիր խաչի Բնիկ Թան ատենապետուհի Օրիոնը իմիջի Բոպիսըն, յոյժ սրտառու է եւ դը-զրգագին կոչ մը կ'ուղղէ Անկիւ-Սաքսօն աշխարհին, «Հեռուն, Արեւելքի մէջ» խորագրին տակ յօդուածով մը, որուն մէջ սրտաշարժօրէն կը նկարագրէ հայ տառապանքը ու անմիջական օգնութիւն կը խնդրէ՝ զարեւոյ՝ հայաժողովը ու կոչուողները գեղի մը Լուսի խնակ-ները ազատելու համար թուրք բարբա-րոս ճիւղը:

Օրի իմիջ Բոպիսըն կը գրէ. «Մարդ-կային տիեզերական պատմութիւնը իր հոյակապ էջերուն մէջ ամենէն աւելի սրտամտիկ կերպով կը նկարագրէ հայ տառապանքը: Մինչ Եւրոպան խաւարա-կուռ բարբարոսութեան ու վայրենու-թեան շրջանին մէջ կը գտնուէր, Հայը Բրիտանիայի թեան զօրը յաղթանակած-րէն կը ցցէր Արեւելքի մէջ, Կոստանու, տիրապետելու, երկիրներ նուաճելու ու գին չկար այդ աղետալագոյն գեղին ե-րակներուն մէջ: Դարերով ոգորեցաւ ու ընդլայնեց ան, յանուն Բրիտանիայի թեան, իր հայրենի նուիրական աւան-դու թիւններուն կառած ու փարած: Գա-ղաքական փոթորակաւոր ալիքներ ու սիւսիւմաթիք շարժումը չընկնեցին ու երբեք չյուսալեցին զինքը: Կրանիզաւ ժայռի մը պէս միշտ հաստատ ու ամուր-ան հեղեղեց ու կուրծք տուաւ բոլոր այն մարդկայն իրերուն որոնք թաթառե-րու պէս եկան ու անցան իր վրայէն: Վանապական վոնմանները անցան իր բարեբեր դաշտերէն, այրեցին ու թալ-կեցին ամէն ինչ, բայց յուսահատու-թիւնը ըսին չի դրաւ երբեք իր անը-ւած հողին մէջ: Իր ստեղծագործ միտ-քը չինեց ու ստեղծեց նորէն թուրք բռնակալ ու բարբարոս կատաղարութիւ-նը այժմ վերջին խափի հարուածն է որ կուտայ այս աննկուն գեղին՝ զայն յա-ւէս ոչնչացնելու ստոր նպատակաւ:

«Հայաստանի երկնքին վրայէն հիմակ արիւնի ու կրակի ամպեր է որ կ'անցնին: Եւրոպայ խուռ ու անլուրի չափի ընէ այս անգամ անոնց արգար բողբոն ու անլիճելի բրաւունքը:

Անգլիացի Լէյթօնի Բ. Գուք ալ բն-րէք ձեր ներթական ու բարոյական ա-շխարհութեան ըստինք այս փոքրիկ ըրայց սրտով ու հողով մեծ ու վեհանձն ազգին, որուն հարիւրաւոր քաղաքի զաւակները այսօր կը կուտին հերոսաբար ռազմի դաշտին վրայ, Դանիակից բա-նակներուն մէջ ինչ կամաւոր Հայ փախտականներու կարաւանը կ'անցնի այսօր Ռուսիոյ ու Կովկասի փողոցներէն խեղճ ու թշուառ վեհակի մէջ: Զէմա-րտ Բրիտանիային պարտքն է օգնել զբրիտանաց-մարտիրոս գեղի մը Եւրո-պայէն: Ան ու բաւատան մը, սպեղանի մը զննել անոնց վերաւոր ու արեւնոտ սըր-տերուն վրայ»:

ՀԱՅԵՐԸ ԲՈՐ-ՍԱՅԻ ՄԷՉ

Դանիակից «Իմիջըն Մէյ» թերթը, խմբագրական յօդուածով մը պատմել է յետոյ Սուէտիոյ Հայ փախտականներուն հերոսական գիմադրութիւնը թուրք բա-րբարոս կառավարութեան ու մուլդին խուճախին դէմ, նաև Գրանաւոր ծովա-կային ու նաւաղներուն հիացմունքը ու Հայերը, իր կողմէ կ'աւելցնէ ջերմ հա-մակցանքի և օգնանքի մանուկաւ հետեւեալ աստիճան:

«Առաջին անգամը չէ որ Նդիպտոս կ'ողջունէ ու կը հիւրասիրէ այս աղեք-ապղի ու հերոս գեղին փախտականնե-րը իր հիւրընկալ սիրտուն վրայ, այն գեղին՝ որուն ստիւժաւոր զաւակներէն շատերը համեմատական պատերազմի նա-խընթարթն սկսեալ մինչև հիմա բովան-դակ աշխարհի հիացումին ու դնաւա-ման արժանացան իրենց հերոսական կեց-ուածքով թուրքին դէմ, Կովկասի ու-սական բանակին մէջ»:

«Իրենց թէ թուրքիոյ մէջ Հայերը միշտ հալածանքի ենթակայ եղան և այս պատերազմը դժբախտութիւն մը եղաւ անոնց: Սակայն միայն թուրքական երկույթ մըն է դիմել թէ անոնք իրենց ստա-ցածէն աւելին տուին՝ քաղաքակիրթ մարդկութեան: Գերադոյն հերոսութեան մը վեժմ անտալանքը պարզեցին անոնք Գարաիսարի մէջ: Այսինով թրքական զօրանցները և ձեռք ձգելով անաղտի ճանաչութեանը գէշը ու փափուշը՝ դիւք գրակեցին քաղաքին հին բերդ-րէն մէկուն մէջ ուրիշ անպիտան ջարդ մը տուին թուրք կառավար խուճախին:

Բոր-Սայիտի Հայ փախտականներուն պատմութիւնն ալ կը նմանի Գարաի-սարի արիւնքիտ հերոսներուն պատմու-թեան, ասոնք ալ գործ տալով թուրք վայրագ ամբողջին՝ վերջապէս ազատած են հերոսական ու անսկան կորովի դի-մադրուածք մը յետոյ:

Խիստ հետաքրքրական է այցելութիւն մը տալ Բոր-Սայիտի Հայ փախտական-ներու տոյն բանակին: Գեղեցիկ ու բնա-կան տեսարան մը կը պարզ ան այցե-լուի ու աչքերուն ծիծաղ զինուորական բանակի մը կը նմանի: Հարկաւոր ըս-տիմակ վրաններ լարուած են, որոնց վրայ գոյնզգոյն դրոշմներ կը ծառ-նին: Վրաններուն շուրջ պտոյտ մը ընել շատ սրտազգուս և յուզիչ է, կը տեսնէք պղտիկ մանուկներ որոնք ուրախ զուարթ կը խաղան կարծես ըտրոպիկ անգիտակ եղած ու պատահած բոլոր դժբախտ իրո-ղութիւններուն 80—90 տարեկան ձերբ ալ կան՝ որոնք վրաններուն առ-ջն են: Կատարած ժամանակ եղած իրադար-ձութիւններուն վրայ Պղտիկ աղջիկ ու աղջիկներուն հետ խօսելով մեծ կ'ըլլայ զարմանք երբ կը տեսնես որ անոնցմէ ոմանք լաւ Անգլիներն ու ծրարներն կը խօսին ինչ որ աւելի ուշադրութիւնը կը գրաւէ՝ անոնք անողջ ու կայտառ դժմէն է, զօրաւոր ու գեղեցիկ կազմը ուսածը և սիրուն և պէտուս նայուած-քը: Գնապատ Էլիւուրի, իր Տիկնոյ, Մր. Ուրիւքմի, Տիկ. Բընէլի, Բէիթիւն Էթրընի և Տր. Արչաուրի ծառայու-թիւնները գնահատելի են: Նաև Գարի-րէի Հայոց առաջնորդին, Հ. Բ. Բ. Մի-ուքեան, Հայ կարմիր խաչի անդամնե-րուն ծառայութիւնները մեծապէս գնա-հատելի են: Ուրախութեամբ կ'իմանանք նաև՝ թէ Գարիւրէն երկու հոյ աղին Օրիոնընի իր գիմութեան հայր եկաւ նա հոս ծառայելու իրենց դժբաղդ եղ-բայրներուն ու քոյրերուն: Նաև Նդիպ-տոսի պանաղան քաղաքներուն հայ հա-մատ ու կարելի գաղութը սիրով կ'աշ-խատի հայ փախտականներուն զանազան պէտքերը հողալու համար:

«Հանդերձ և զեղբայր, ա՛ն է ինչ որ կուտուի ուրիշներէն թող ամէն ոք նուիրական և մարդասիրական պարտա-կանութիւն մը սեպէ իր օգնութեանը բա-ժինը ընծայելու այս հերոս գեղին վեր-ջանալ զաւակներուն, մեր փոքրիկ դաշնակիցին՝ Հայուն, որ Եւրոպայի իր դժբախտ քրոջ Պիլիթիային նման ինքն ալ իր փախու ճակատագիրն ու-նեցաւ: Թախ երկուս արտուժ ջոյրեր, Պիլիթիա ու Հայաստան, որոնց փառք արաւոյաները պիտի ծագին նորէն վաղ-ուան լուսափաղկ հորիզոններուն վրայ»:

Թարգմ. Ե. Հ. ԹԳԳԼԵԱՆ

Հ. Բ. Բ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԱՐԴՈՒ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Տիար,

Յայտնի է թէ ներկայ աշաւոր պա-տերազմին հետեւանքներէն մին եղած է նաև՝ Միւրթեան Տեղական Մասնաժո-ղովներէն ոմանց անգործութիւնը և սո-վորական ու մանաւանդ քաջատիկ հա-սոյթներու զգալի նուազումը: Թուր-քիոյ պատերազմի թուականին առդին, երկրին 63 Տեղական Մասնաժողովներուն հետ ամէն յարաբերութիւն խղճած ըլ-լալով, չենք գիտեր դժբախտաբար թէ ինչ եղած է անոնց ճակատագիրը: Իսկ Արտասահմանի Մասնաժողովներէն ոմանք ևս, զերազրագէտ աղբուած ըլլալով եւ-մասական ծանր տագնապէն, չեն կրցած ու է արգիւնաւոր գործունէութիւն ու-նելու: Այնպէս որ, այսօր ցաւ ի սիրտ կը հաստատենք թէ 10,000 անդամներէն խիստ շատեր բազմաթիւ ամիսներէ ի վեր յետամնաց՝ անդամակարգի ունին հատուցանելիք, ներկայ կացութիւնը այնքան աւելի խոր մտահոգութիւն կը կառնուէ Միւրթեան կողմէ վարչ. ժո-ղովին, որքան որ չի աւելի իւրա Հայու-թեան սպառնացող վտանգը:

Մեր յարգոյ անդամները, որ իրենց սէրն ու հատարածութիւնը երբեք չեն անկարելի Միւրթեան, աներկայօրէն գիտակցութեան ունին Հայաստանը սուգի և աւերի մասնող աղէտներուն անաւորութեանը, որքան և Միւրթեան վրայ ծանրացող պարտականութեան յարաճուն մեծութեանը: Անոնցմէ իւ-րաքանչիւրը, իբրեւ ճշմարիտ հայ և իբրեւ անկեղծ անդամը այն մեծ ընտանիքին որ կը կոչուի Հայկական Ընդհանուր Միութիւն, այս բախտորոշ վայրեանին կը դրայ վեհութիւնը այն նախախմտա-կան դերին զոր Միութիւնը ունեւորէ և պարտաւոր կատարելու, այսօր և վաղը, բայց ոչ ոք եւս կ'անդադրէ թէ այս բանը կարեւոր ռեւի ամէն բանէ առաջ Միութեան տրամադրելի միջոցնե-րն, որոնց զիստաբարոյն է անդադու վարչերը, իսկ անոնցմէ գուրա՛ Միութեան պահանջող դրամագրութիւն՝ անոն-ները և ու է կանխորոշ քաջատիկ նուճ-րատուութիւնները:

Տարակոյս չունինք թէ Միութեան անդամները, որոնք ազգասիրութեան ա-պացուցները ամէն առթիւ արձանագրե-լու բախտ ունեցած ենք, վայրեանինն պարտադրած պահանջներուն դաճաղմ տալու չեն վարանիր, և թերեւս անոնցմէ շատեր այս կամ այն ուղղութեամբ ի-րենց անձնուիրութիւնը արդէն ցոյց կուտան ներկայ ճգնաժամուն, բայց կեզր. վարչ. ժողովը պարտք կը սեպէ ներկայ թախանաղին՝ կոչը ուղղել ա-նոնց և խնդրել որ յետամնաց անդամա-բաժինները մաս առ մաս հատուցանելու ճիշդ մը ընեն, այն սրտապղծի յետանու-թեամբ թէ այդ փոքրիկ գումարները զոր կարելի է տրամադրել առանց մեծ զոհողութեան մը՝ ճով ճովի դալով պի-տի կազմեն բարեգործական կարեւոր հիմնադրամ մը, զոր կեզր. ժողովը պի-տի փութայ հետեւեալ գործածել հայրե-նիքին ամենէն ստիպողական պէտքե-րուն:

Կը բաւէ ուրեմն որ Միութեան իւ-րաքանչիւր անդամ, հին և նոր, այդ թէ կին, յիշէ այն փառաբոր անցեալը որ նուիրաբորած է Միութեան երկնա-ռաք հրեշտակի ինքնամատոյց բարեգոր-ծութիւնները, յիշէ իր անդամական նուիրական յանձնառութիւնը, և, լսե-

լով իր խնդիր ձայնին, պարտաւորաբար ըլլալ էր իր խնդիրներուն ներքո չարտադրել, որպէս զի Միւրթիւնն ալ կարենայ աւելի լայն սահմանի մը մէջ ոգնու թիւան ձեռք կարկանդակ տառապալկած Հայութեան, որ հայրենիքի հետաւոր անկրնները չարաչար կը խոչանդուի և տարազուրկեան վտանգալից ճարտարներուն վրայ կը քայլաշարժի աղիւսարձանները:

Թո՛ղ Միւրթիւնն Տեղական Մասնաժողովները, որ Միւրթիւնն արեւելքն են և մեր անտիկական աշխատակիցները, կանգնին իրենց ստանձնած ազգայնական պայքարներն արթնորթեան վրայ, և անօրինակ ոգեւորութեամբ մը փարին գործին, միշտ մասնաժողովներու անդամութեամբ զանազան, վերջին փորձ մը ընդին հարկ տալու Միւրթիւնն, որուն բարոյական ու բարեգործական բազմակողմանի ծառայութիւնները ոչ ոք կըրնայ անտեսել, երբեք և այսօր՝ երբ իր նախագահին սկսեալ միջնակ յետին, գործիչը բոլորապէս առեւտրէ ինքնիշխան ազգային դատին յաղթանակին, և վաղը երբ ամենքս ալ պիտի կոչուինք աւելին ընելու, վերաշինելու քանդուած օճախները և պատարասելու հայ վերածնունդը, ի փառս մարտիրոս և միանգամայն հերոս ազգին որուն ազատութեան կը հաւատանք:

Ներքային վերադարձին, աւր իմով-սանն աշխկեցնայ Ազգային Պատուիրակութեան աշխատութեանց, և ի բացառկայութեան իմ մեծանուն պաշտօնական կցին և մեր Վսեմապետ Նախագահին Պօղոս Նուպար փայայի, որ կը շարունակէ իր ազգային վեր տառապելութիւնը, իմ վերաւոր արտա խորէն այս յուզեալ կոչը կ'ողջովն Միւրթիւնն օտարութիւն և հեռակայ ըլլալու անդամներուն, և իրայն իսպառնիք մեր բարեկամներուն անվերապա աջակցութեամբ շարունակելու վարկեանքն ու մէջ:

Կանխադրուած շնորհակալութեամբ և խորին յարգանքով:

Ի Իմաց Հ. Բ. Ը. Միւրթեան
Կեդ. Վարչ. Ժողովի Փոխ-Անձնակազմ
ԵԱԿՊԻԿ ԱՐԺԻՆ ՓԱՇԱ

ՀՄԿՈՒՄԸ

Գեդ. Թորոն Եպիսկոպոս
Գաւառական

Իրիկուն է: Եկեղեցիներ մէջ կը տիրէ խորունկ լուսթիւն մը: Սիրտը կ'արթնան զայնուօրէն, հոգիները կ'ըստպանեն անձնաբերի միջոցառման կոչը: Երբ որ եպիսկոպոսն շրջանընդ շրջանի ելլայ, բոլոր անոնք որ եկած են հոն, պատաններն ու ծերերը որ կ'աղօթեն ծննդաբեր, երիտասարդներն ու չափաւորները որոնց նայուածքին մէջ զայրուից վշտի մը պատկեր կայ, բոլորը կը յուսան, որովհետեւ յոյժ կանգն է, և անոնք եկած են կանգնելու համար, անոնք հաւաքուած են հոն Յոյսին և Աղօթքին համար, ծուխն ու խուռնէն ռեւոլյուցիոն անոնք մտնելու անոնք, բոլորն ալ պանդուխտներ որոնց համար հայրենիքը կարօտներուն ամենաքաղցրէն է, վերադարձուն ամենազեղեցիկը վստահութիւնը:

Հասեր կան անոնց մէջ՝ որ կուրան, արթնողը ցաւոտ հոգիներու խօսքն է, զգայուն ու վերաւոր սիրտերու պարզ արտայայտութիւնը: Պատու մը կայ պատանի տակ, սեւ, պատառապուն շաւ մը ձգած ուսերուն, գլխիկը, ձեռքերը միացուած կուրծքին վրայ, ծննդաբեր Միւրթիւնն իր սիրտը բանալու, զայն պարսկելու, բոլորովին թափելու համար անոր բաժակին մէջ, յանուն բոլոր անոնց, որ կը մեռնեն, յանուն բոլոր գործունէն, յանուն բոլոր կենդանիներուն Ազգութեան ճամբուն վրայ... Պահ մը նայուածք կը բարձրացնէ ան. աչքերուն խորը երազ մը կայ, երազ մը խորհրդաւոր, մթաղքի պատկերներ որ կը ծագեն արցունքներու պայծառութեան մէջ... Յետոյ կը խոսարի, կարծես ամփոփուելու ինքն իր վշտին մէջ՝ որ ամենուրեք ցաւ է... կամ թերեւ կ'ուզէ աւելի մեծ բաժին մ'ունենալ անկէ, որովհետեւ հաւատքին զօրութեամբ կրնայ գինանալ, միջնակեան անոնք՝ երիտասարդները, ախտաւ, բնականացան երջանկութեան հետաքննողներն ամփոփ միայն կը լինեն:

Յեղին վերադարձնողներն կը օտարանալ ըստ ներքիններուն վրայ, խուռն կին ու միտաստուերին մէջ, ինքն ալ ինկարար ու քաղցրիկ, ինքն ալ նուրբական և օտարանալով... Գող մը կ'անցնէ բոլորին սրտէն, և կուրծքերը կը լեցուն ինքնուր, կ'օտարանա, շուշերը կը ընդունին ու կ'ապստեն խուռ, սրտանման հեղիւսանք մը փոխելով... Ներկաներուն մէջ հարուստներ չի կան, կը վախճան անոնք, որովհետեւ ինքնուր լուսն արցունքներ, խեղճերուն յոյսն ու հաւատքը անոնց խղճին վրայ ճնշող անձն է... Թո՛ղ զայն անոնք զգալու, հասկնալու համար թէ մեռնող հայրենիք մ'ունեն, իր վշտին, իր տանջանքին մէջ զեղեցիկացած նուրբական հոգի մը, ամէն բանէ վեր, ամէն բանէ առաջ սիրելի... Թո՛ղ գիտնալին անոնք թէ որքան պէտք ունեն ան փոփոխելու, որքան պէտք ունեն իրենց զանգերուն զոր կը պահէին թաղանթներու մէջ, իրենց հանգիստին, իրենց արեւնոտ, անմարդկային ու քարշիւի երջանկութեան համար... Բայց անոնցմէ ոչ մէկը կար հոն: Եկեղեցին ցեղին պատկերն էր, քաղաքն ու ցաւազին, լեռնաւ և անտիրական:

Սիրտերը կը փլին, կը հալին, կը ձուլուին կարծես ամենքս ալ մէկ ցաւի, մէկ տխրութեան, մէկ յոյսի եղբայրականութեան մը մէջ, երբ եպիսկոպոսը կը սկսի զարթոյնի խղճիկներու համար Ամենակալին օգնութիւնը Հայութեան վրայ, անոր ներկայ ծովածաւալ ազգային մէջ... Լուսթիւնը կը շեշտուի Լուսթիւնը բոլոր հոգիներուն սրտակցութեան և հիմա կ'օրհնուի որ կը խորի մեղմանային անոր խօսքը սիրտներէն, որ սպեղանիքի մը պէս կը ներարկէ զաղտնի վերադարձ, զաղտնի վերադարձ վրայ: Բոլոր աչքերը սեւեռուած են անոր, կարծես սպառնալով համար Յոյսին՝ որ անոր խօսքերէն ծնած պիտի գայ մեծնալու իրենց կուրծքերուն տակ, վաղուան Հայրենիքի բարբութեան, մեղմանքի յաւերժութեան ու բոլոր հերոսներու արեւնէն ծլած զարնիներուն ճոխքը:

«Ինչպէս զուգնեցան անոնք հոն ուր ինկան, նախաճաշները հայրենիքին, բայց անոնց գերեզմաններուն, անոնց կիսաբաց հողակոյտներուն վրայ հակող մեծ խաչ մը կայ, մեր գործերու ոսկորներէն շինուած և անոնց արեւնէն կարմրած: Ընդ ընդունին նայուածքները զգալի հոն, անոնք թող սեւեռուին, հաւատքի գերազայն զօրութեամբ: Մեր ցեղին վրէժն է ան, վրէժը բոլոր տաճարներուն, բոլոր եկեղեցիներուն՝ որոնք արեւելքի կամ զօրանոցներու փոխուցանան, բոլոր օրհնուած ու նուիրական սէրերուն՝ որոնք պղծուցան անարգութիւն, բոլոր մեր զաւակներուն՝ որոնց արեւնէն հայրենիքի դաշտերը կ'առաջանան...»

«Ձէ՛, չեմ ուզեր որ լաք...» Իր աչքերը կը բարձրանայ զանազանքի, զողալով, ու շատերը՝ որ կը շրջապատեն զայն, անոր աչքերուն մէջ կը տեսնեն արցունքի խաչը կաթիլներու յորդումը, բայց ան կը շարունակէ յուզուած լինելով, աւելի տխրութեամբ, աւելի մեղմանալով: «Ձեմ ուզեր որ լաք, որովհետեւ ներքինական լիշտը արցունքի պէտք չունի, ու ձեր վիշտը հերոսական է: Կայունեցէ՛ք անոր ու կարգաւ պիտի ըլլաք Հայրենիքին: Անկախ արեւնէն է որ կը հոսի հեղեղանման Ազատութեան ճամբուն վրայ: Գեղին վերաւոր կողմէն Յոյսին և Հաւատքի ակնին մէջ... Սիրտեցէ՛ք զայն, ձեր վիշտը, անկախ Հայրենիքէն է որ կը մեռնի հաւոր անհատի նախաճաշները, հաւոր անհատ բարձրացած Գողթիւնի վրայ... Տեսէ՛ք, բայց մի՛ լաք, որովհետեւ արցունքին ողորտը կաթիլները անոր տեղիքին պայծառութիւնը պիտի նստանային: Ետեւ, բայց ոչ հեռուն, այլ այստեղ, ձեր կուրծքերուն տակ, ձեր սրտերուն մէջ... Օր մը պիտի հաւաքենք ինչ որ կը մնայ մեզի, մեր դիմերուն, մեր նախաճաշներուն, մեր ներքինական ազգայնութեան լուսնի մասունքները, և անոնց պաշտամունքին մէջ նոր սերունդները պիտի օրհնեն ապրիլ և մեռնիլ հայրենիքին համար...»

Ուրեմն մեր աղօթքները, մեր խղճիքները թող բարձրանան Առտուն ծոյ պահին տալիս: Հայաստանի լոյսին և անոր տաճարներուն խուռնէն պէս մաքուր ու վճիռ... Սպասէ՛ք այն օրուն, երբ մեր եկեղեցիներու կոչանակներն...

զատութիւնը պիտի տեսնեն իրենց հին-չաւն զօրանալով աշխարհի շարժանքները: Գողթիւնն հայ պատգամներուն, կանխելով զանոնք Հայրենիքի դարձումը վայր գրելու...»

Ձայնը կը լսէ, ձայնը մեղմ ու քաղցրիկ, ու ասկաւն օդին մէջ խուռն կին ու միտաստուերին խառնուած աւնոր արձագանքը կը մեռնի Ոչ մէկը կը շարժի տեղէն: Բոլոր աչքերը կը լեցուն արցունքով, բոլոր գլուխները ծռած են... Նայուածքները կը վախճան արձագանքալու: Վշտի եղբայրութեան մը մէջ յուզուած հոգիները կը դողան, ու բոլորին շրջաններն կը փարչէ հեծկտանքի մը պէս: «Ամէն...»

ԱՐՄԵՆԻԱՅԻՄ

ԿԻԼԻԿԵՑԻՆԵՐԸ ԲՈՐ-ՍԱՅԻՏԻ ՄԵՋ

(Սեփական քրթակցութիւն)

Հիմնադրար
Այժմ կրնանք վստահաբար ըսել թէ 8000 Կիլիկեցի նոր զաղթականներու ժամանակին մասին տրուած լուրը սրբալ է:

Թէ ինչպէս շինուեցաւ Ժողովքի ֆէրի լուրը՝ անոնց Բոր-Սայիտի մարտի Արեւելքի փոխադրուած ըլլալուն մասին, անհաւանքի:

Երբ, ասկէ մօտ երկու շաբաթ առաջ, մեր Սուլթանները ծովեզերք իջած էին ու կ'ապաստէին որ... Փրանս. մարտաւար կրնան օտարա զանոնք տանելով տեղեւոյ մասին, Գ. Նաւաբաճիկի հրամանատարը կը հետաքրէ որ նախ անհրաժեշտ հասկնալու մէջ անոնք զանոնք, յետոյ հրահանգի սպասէ: Միջնակ որ Բոր-Սայիտ ուղղուելու հրահանգը հասաւ մարտանաւերու սպաններուն կարծեք՝ այն էր որ հաւանքէն Ալեքիս պիտի տարուին Ալեքիս ըսին Սուլթաններէն, որոնք շատ գէշ ազդեցութեամբ որովհետեւ չէին ուզեր այդքան հեռանալ իրենց երկրէն: Վերջին անգամ հաղորդեց թէ Եղիպտոս պիտի երթան, ինչ որ չարագանջ ու բախապցոյ մերկները, որովհետեւ Եղիպտոս թէ այնքան հեռուն չէր իրենցմէ և թէ լսած էին որ հայկական մեծ զաղթականութիւն մը կայ հոս: Ան՝ այս լուրն է հաւանքէն որ ֆրանս. նաւատորմի մարտիկ միջոցաւ տարածուած և տեղի տուած է Ժողովքի ֆէրի Գողթիւնի մեղմանքը (Այս բան յատուկութիւնը մեղմ անհաւանք կը թուի: «Ամէն» «Ժողովքի ֆէրի» օր մը առաջ հաղորդեց նոյն լուրը՝ որուն մէջ Ալեքիսի խօսքը չկար և աղբիւրն ալ ֆրանսական չէր Մ. Խ.)

Հինգշաբթի Բոր-Սայիտ ժամանեց Եղիպտոսի կաթ: Հայոց Առաջնորդ Գեդ. Պաշտօն Գողթիւն, ընկերակցութեամբ Պ. Բատիֆեանի: Կայսրան գիմարելու զայնի Տարք Մ. Սառաթ և Ն. Թոպաթ: Գեդ. Պաշտօնը վաղը պիտի այցելէ նախ քանակաւորին:

Նոյն շաբաթուրդ հասաւ նաեւ Գաթիկի կարմիր ինչի Ընկերութեանն պատգամաւորութիւն մը, զոր կը կազմէին Տիգրան, Նեուրեան, Տէմիրճեան և Միհանճի, ու Պ. Նեուրեան ու Գաթիկեան: Ասոնք հետեւին ընդհանուր մաս մը հաղուստեցին ու Պ. Արթիւր Թեմիշեանի կողմանէ նուիրուած մէկ հետեւի հաղուստեցին ու մէկ անտակ օճաւ:

Հիւանդանոցի կալմին վրայ աւելցաւ զերեքսպան հիւանդապահուի մը զոր կարմիր-նայի պատգամաւորներն հետեւին ընթացէին: Կը կարծուի որ այս երեք աշխիւ տիկիները որոնք կարմիր ինչի նշանը կը կենին իրենց թեւերուն վրայ, քանի մը օր պիտի մնան թէ հիւանդանոցին մէջ ծառայելու և թէ օգնելու համար հաղուստեցին բաժնեկի զորքին: Այս առթիւ պէտք կը տեսնուէր նորէն յիշատակելու Օրդ-ը Գաթիկեան և Պերպէրեան, որոնք առաջինները եղան ու գնահատելի նուիրումով մը այնքան լաւ կ'աշխատէին: Կը կարծես տարիներու փորձառութիւն մը ունեցած ըլլային:

Նպատի գործը կը կազմէր Գաթիկի ու Աղեքսանդրիոյ Հայ կարմիր ինչի մէկ քանական հակ զգեստեղէն:

Վերադարձին մինչև հիմա, ու ան՝ աւելցաւ Եղաբը կաթիլ մը շաբաթ նախ: Նախկինը հաղի ունի... որուն մէջ անշուշտ խեղդել չենք մտադրած այն քաջերը, կիլիկեցի, աղբիւրներն ու թղաքները, որոնցմէ շատերը լողալով դրանաւ Երեւոյ մասին... Այս մանրամասնութիւնը նոր լեզուներ:

Իրաւ է թէ անոնց այստեղ հասնելուն առաջին օրերը՝ երբ շատ մը պզգտիկներու քանակին եղբրքը խաղալու և ունեցաւ ալ լողալու տեսնելով դիտել կուտայինք թէ վտանգ մը կրնայ պատահիլ, անոնք կ'ապաստուէին թէ մեծ մասը լաւ լուրորդներն են... Արդէն աւելցաւ եւս ըսելու որ հիմա արեւելք զբոսնաւ է քանակին եղբրքները խաղալու ու արգելաբար աւելի խիստ է լողացողներուն համար: Կիմա որ Երեւոյն շրջանը (25 վրան)՝ իր աղբիւրներն ու օտարներն ունեն կրնան ուղանալու պէս լուսացուիլ:

«Հայ Բանակապետին շատ տարբեր բան մը եղած է հիմա: Կատարեալ աշխատակալութիւն: Զինուորական կարգ ու կանոն մը կը տիրէ հոն: Առաջին օրերը հացի բաշխումին մէջ սխալմունքներ եղան: Շատեր քիչ, ուրիշներ աւելի առին: Երբ ալ կարգի մտաւ քանի մը օրէ ի վեր, Շաբաթէ մը ամէն ինչ ժամացոյցի պէս պիտի գործէ: Major Pearson, իր այս առաջադրած տարիքին մէջ կազմակերպելու հանձնարել մեծ մը մը միացնէ երեսուն տարեկան երիտասարդի մը ունի ու կորով: Հապա՛ Լէյտի Էլ-Կուտ Պէյը: Ուրիշի գողները քիչ է: Առտուրէն մինչև իրիկուն, կիլիկ արեւուն առաջ, աւաղեղներուն վրայ, կը հասնի քանակաւորներն բոլոր պէտքերուն: Երբեք մարդէ մը աւելին, ու քանի մը էրիկ-մարդերու ընկիւնը շատ աւելի է թիւով: Եւ արեւմտեան կերպով ընող հաղուստեցին: Կրնէ ինչ է ան՝ անհաւանքներն աղանալու և միանգամայն հեռանալ հոգիով: Հոս խոստովանութիւն մը: Են ինքնիշխան ամբողջ, անհանգի մայր կնոջ աշխատելու կերպը և նուիրումը չափը, ու ես որ անտուրմ Գին զգեստեղով կ'երթայի ու ժամը 2ին կը զատնայի՝ ամօթեալ ալ հիմա Գին կ'երթամ ու ժամը 6ին կը դառնամ, որ ասին կը զանայ նաեւ Լէյտի Էլ-Կուտ: Դարձիս՝ նախորդին չափ յոգնած չեմ զգար ինքնիշխան, ու ատոր պատճառը այլևս զաղտնիք մը չէ ինչի համար: Օտարի մը տուած օրհնակին առջև կարծես զգացի պղտիկութիւն և պահ մը լըջօրէն նկատի առնելով դիմաւորները, աղաւթեան կապ ու ատոնցով պարտականութեան չափը սկսայ տարբեր կերպով վերաբերուիլ զեղի այդ գործը, տարբեր կերպով նուիրուիլ անոր... Զարեա՛ր ունենանք Լէյտի Էլ-Կուտի տիպարէն տասնեակ մը պալիկ նմայներ մեր մէջէն, կին թէ այլ: Զկան իրենց ծառայութիւնները աշխատաւոր տրամադրող երիտասարդներն որոնց համար հաղաւորութիւն անհաւ գործեր կան կատարելիք:

Ուրբաթ
Այստեղ առաջինը երկուշաբթի օր բացուելիք զարգանքներուն համար արածադրելի աշակերտներուն արձանագրութիւնը անձամբ կատարեցին: Ան այժմ ծրագրուած չորս դասարաններ ունենալ է: Ա. և Բ. նախակրթարան, Ա. և Բ. մանկապարտէզ, վերջինին Բ. կարգը պարտէն գիտողներուն, իսկ Ա. ըստ մեռնի պղտիկներուն համար: Հիմա ձեռքըս ունիմ հետեւեալ ցուցակը... 243 մանչ և 102 աղջիկ՝ նախակրթարանին, ու 292 մանչ և 325 աղջիկ՝ մանկապարտէզին համար: Մանրամասնութիւնները յաջորդով: Դպրոց-վրաններուն թիւը արդէն 6ի բարձրացաւ: Կ'երթան մէջէն 10—12ի պալիկ ելլէ: Առայժմ երեքնեքն քանակներով պիտի բաւակալանանք, մինչև որ Առաջնորդարանին համարն ուղարկուած ուսուցիչն ու վարժուհին Պէտք էր տեսնել տղաքներուն ու բարձրագիւրներն անուններին արձանագրուած անուն:

Կաթիլի Հայոց Առաջնորդ Գեդ. Գողթիւն վրանները սցեկեց: Իր հետ առատ պտուղ, ուտելիք և ծխախոտ բերած էր զոր կարօտեալներուն բաժնեկի: Այս առթիւ տեղական մասնակիւրներն տաւր ոսկի նուէր մըն ալ ըրաւ:

Ն. Թոպար

ՊԵՇԵՆԻ ԸՆԴՈՒՄԵՆԸ ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ՄԵՋ

ԻՐԱՅԻՄ ԿԸ ՊԱՐԵՆԱՊՈՐՈՒՆ

Յայտն է թէ զանակից ընդոմեալներ յաջողած են Մարմարա մտնել և հոն տեսականապէս հաստատուել: Աթէնք լրագրները լուր կուտան թէ այս դաշնակից ընդոմեալները անդին ֆրանս. ջրաստանակներու միջոցաւ կը պարտաւորուին: Ասիական կարեւոր չէ, որովհետեւ Աթէն-Եւր-Պարսի մէջ զանակիցներու բանակապետը մինչև Մարմարայի մտնալը 60 զինվոր է, իսկ մինչև Մարմարայի կերպունը 180 զինվոր: Ուրեմն օգնականը երթուղարձի համար 300 զինվոր կարել պարտաւոր են, ինչ որ չարագանջ չէ: Ասկէ զատ Լէմոնի լիճէն 12 անգամ աւելի մակերես ունեցող Մարմարայի մէջ, Բուրքերը չեն կրնար ջրաստանակի մը նախորդ ժամանակ կամ ինչոյ մը ընթաց ուտեստեղէնին կամ վառելիքին յանձնումը արգելել: Բուրքերն ունեն 24 հատ կանոնաւոր, և 20 հատ ինք թորակներու կողմէն և մէկ կրնար թորակներով կարող չէ ծովուն ամբողջ մակերեսին վրայ հսկողութիւն կատարել, մինչդեռ նոյն նաւախումբը բաւական է կելիպոլուի դիւնորները պարենաւորող նաւերը ընդոմեալներու յարձակումէն պաշտպանելու: Մարմարա մտնող ընդոմեալները կրցան Թուրքերուն բաւական վտանգ պատճառել (զինուոր բերացած փոխադրանք մը ընկղմուեցաւ անգլ. ընդոմեալին մը կողմէ) սակայն ասոնց ներկայութիւնը զգացուելուն պէս կանխազգուշութիւններ ձեռք առնուեցան՝ թէպէտեւ սակայն չպիտի արգիլէ նոր նաւերու ընկղմումը, պարենաւորան վտանգումը և Պօլսոյ մէջ ըրած բարոյական ազդեցութիւնը: Օգտանաւոր բերած վառելիքը, կաղ, պէն-գին ևն, չպիտի բաւար երկար արշաւներու, սակայն Մարմարա մտնող ընդոմեալները զրեթէ հանգիստ կըրպով ջուրին վրայ կեցած պատարատ կ'ապաստեն վտանգի առաջին պահուն քիչ խորութեան մը յատկապէս հանգիստ համար: Այս պայմաններուն տակ ֆրանս. և անգլ. ընդոմեալները կրնան մէկ քանի շաբաթներ Մարմարայի մէջ մնալ, որ այս եղանակին խիստ հանգաւոր է: Ասկէ զատ անկախ չէ որ նաւաղները մէկիկ մէկիկ օգնականներ կողմէ փոխուին: Կիլիկ եթէ այս վերջինները կարողանան օրական 100 զինվոր պարեն փոխադրել այն ատեն այս ընդոմեալները կրնան երկար ատեն մնալ հոն: Ինչ որ ալ ըլլայ այս ծովուն մէջ իրենց ներկայութիւնը կատարած ազդեցութիւնը, օգային ճամբաներով պարենաւորուած այս ընդոմեալներու արշաւանքը, ծովային արդի պատերազմին ամենէն հետաքրքիր մէկ դրուագը պիտի կազմէ:

Կ Ո Չ

ՇԱՐԻԿԻ ՀԱՅ՝ ԿԱՐԵՆԻ ԽԱՅԻՆ

Լրագրները կը գուժեն Հայաստանի երկրներ տակ կատարուող Հայութեան բնակչութեան անադոյն ծրագիրը: Կամայայտ Մայր Հայրենիքը, ու մարդակերպ երեւներու ճիւղներուն ճանաչողութիւնը, կ'ապաստուի ուստապառ զաղթականներու կարաւանները կը յառաջանան զէպի անհանգիստ, ճամբաներուն եղբրքը թողով անկողնները, հիւանդներ ու մեռածներ: Երբեք, զիկուն, անձնութիւն-ժառանգ, ցամաք ընթանով կը քայլեն ու կը քայլեն, ստուերներու պէս շարժելով կ'երթան օտար աստղերու տակ, յուսով ինչ զաղթական տաղուկ սրտերն ունեն կրնան երկար ատեն մնալ հոն: Ինչ որ ալ ըլլայ այս ծովուն մէջ իրենց ներկայութիւնը կատարած ազդեցութիւնը, օգային ճամբաներով պարենաւորուած այս ընդոմեալներու արշաւանքը, ծովային արդի պատերազմին ամենէն հետաքրքիր մէկ դրուագը պիտի կազմէ:

Տառապանքի աշխարհէն

կը խնդրենք որ այս անգամ ալ անտար-
բեր չմնայ, լայն բանալով նաև իր քսա-
կը՝ օգնութեան բաժին մը ղրկելով մեզ
(Հակազդել, Ազգ. դպրոց):

Ուրախութեամբ կ'ընդունինք այ-
բերու, կեներու, զեռաստիներու, երախա-
ներու, նոյն իսկ նորածններու հա-
զուտներ, ճերմակեղէններ, սաւաններ,
կօշիկներ, ծածկոցներ, սաւարներ, չկար-
ուած կերպաններ, վերջապէս ինչ որ
կարելի է, որոնք շուտով պիտի փոխա-

դրուին Բօր-Սարա մեր թշուառ հայրենա-
կիցներուն:
Հաւատարմած ենք թէ այս գուշակի
օրերուն մէջ բոլոր սրտերը միացած պի-
տի փութան օգնութեան:
Օգնենք, Հայեր, եթէ չենք ուզեր
որ հայ անունը վերնայ մեր վրայէն:
24 Սեպտ. 1915
Գործադիր Մարմին
Գաբիէի՝ Հայունեաց Կարմիր Խաչին
Իրաւական օգնութիւններ ղրկել
Madame Sandalian, Zagazig.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՀԱՅՈՑ ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՈՒՐԻՈՑ ՀԱՅՐԸ

Պուշկին, 16 Մայիս. — Թուրք
կառավարութեան պաշտ. օրկան «Թաւիս»
կը պնդէ թէ Թուրքիա այն առին միայն
սպառնով պիտի զգայ ինքզինքը՝ երբ ըս-
տի հայերը բնաջնջ ըլլան և կամ ըս-
տիպուն իսլամութիւնը ընդունին:
(Թան, 16 Սեպտ.)

ՊԱՊԻՆ ՄԻՋԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հայերը Վատիկանի մօտ գնում կա-
տարած էին և Պապն ալ Բ. Դրան մօտ
միջամտած էր իրենց ի նպատակ աւելի
մարդկօրէն վերաբերմունք մը ձեռք բը-
նելու համար: Բայց, Պոլսոյ պատուի-
րակը Մօնս. Տօլէի ցարդ ու է պակտ-
վիչ տեղեկութիւն մը չէ կրցած տալ
այս գնումին առթիւ:
(Թան 16 Սեպտ.)

Մանչեսթըրն կը հաղորդէ. Հ. Բ. Ը.
Միւթեան անդուստրիա Մանչեսթըրին ժը-
րալան ատենակապ ծանօթ վաճառական
Սադրա Գուլուսմանի յանկարծակի մա-
հը:

Հանգուցեալը ընկի Ռուսոսկոյի էր
և պատանեկութեան տարիքէն ինքնօգ-
նութեամբ յառաջացած, կարող եղած էր
գրաւել շատ կարեւոր գիրք մը Անկի-
Պուլկար հրապարակներուն վրայ, եղած
էր ընտանիքի պատուական հայր մը,
բայց մանաւանդ առաքինի և բարեգործ
հայ, իր անակնկալ կորուստը խորին
վիշտով կը համակէ ընտանիքն ու զա-
ւակները և անկեղծ ցաւ կը պատճառէ
գաղութին համայն հայութեան:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՍԱՆԻ ՀԱՅ ՏԻՎԱՆԱՅ ԿԱՐԿԻ ԽԱՅԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ընկերութիւնն կազմուեցաւ ներկայ
տարւոյս փետրուար ամսուն, Լոնտոնի
Անգլիական Հայ Կարմիր Խաչի Ընկե-
րութեան հրատարակած կոչին վրայ և
տեղեկայ ազգայնական Տիւրք Գ. Պուլա-
ճեանի նախաձեռնութեամբ:

Անգամազորութիւնը քաջալերել կը-
զով կատարուեցաւ և ընկերութեան
զինանք կազմուեցաւ 10 տիկիններէ,
զորոն աւելի լայն շրջան և մշտական
լու նպատակաւ: Անոնցմէ թիւը ներ-
կայիս կը հասնի 57ի, ընդհանրապէս
բաղկացեալ խորթութի և Օմարմանի
երկուս ազգայիններէ:

Ընկերութիւնն գործունէութեան իր-
բե նպատակ ունի, դրամական նպաստ-
ներ հաւաքել և ուղարկել՝ հայ կամա-
ւորներու վերաբերմունքուն դարմա-
նումին գործածուելու համար:

Ընկերութեան գործերակերպն եղած
է անդամագրել գործիքներ ընդունե-
լով միւսնոյն ատեն միանուած նուէր-
ներ:

Անգամազորներէ գոյացած առաջին
հասոյթը կը ներկայացնէ 30 եղբայր. ու-
կիի գումար մը որ նախապէս ուղար-
կուած է վեհ. կաթողիկոսին, իր նպա-
տակին գործածուելու համար:

Ընկերութիւնն շուրջ վեց ամիս —
մինչև 15 օգոստոս — անգործութեան
շրջան մը բոլորեց, պատճառ ունենալով
ցաւալի միջոցէն մը, զոր Գիւստոս Խաչ-
ուած է հրապարակել, սոյն 15 օգոստոս
թուականին գումարուած ընդհանուր ժո-
ղովք մը կողմանէ արուած որոշման մը
համաձայն: Ահաւասիկ այդ միջոցէն —

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐԵՐ

Թուրքիոյ մէջ

Լոնտոն, 23. — Ռուս կառավարու-
թիւնը պաշտ. զեկոյցով մը կը հերքէ
Օսմ. կառավարութեան տարածած լու-
րերը թէ Աուրքերը Սեպտ. 1ին վաճի և
Մանգլիքները մէջ յաջողութիւններ ու-
նեցած են: Ապացոյցը հոն է որ Օգս.
17ին ի վեր Ռուս զազարած են Թուր-
քիոյ զինուորը հալածել:
Մոք.

ՍՈՒՐԻՈՑ ԲԱՆԱԿ ԿԸ ՏՐՈՒ

Աթէնքն «Բոթէնէ» տիթալիտի
լուր կուտան թէ՛ Սուրիոյ Օսմ. բանակը
ցրուած է, և հրամանատար, ձեմալ փա-
շան այժմ Միջագետքի մէջ գործող ու-
ժերու գլուխը կը գտնուի: Երիտ. Թուրք
զօմիթէն ուզեց այս հրամանատարու-
թիւնը անկէ առնել բայց չյաջողեցաւ:
ձեմալ փաշա սպառնաց Պոլսոյ վրայ
ջախել, Սուրիոյ բանակին վերջին մա-
սերը կէլիպօլու զրկուեցան:

Պաքսաններու մէջ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Աթէնք, 24. — Պալատին մէջ կա-
տարուած խորհրդակցութիւն մէջ՝ կա-
տարեալ համաձայնութիւն գոյացաւ զօ-
րակոչի մասին: Երեւոյ. Ժողովը չորեք-
շաբթի պիտի գումարուի պատերազմ. վի-
ճակ յայտարարելու համար: Կառավարու-
թիւնը շոգնաւերու և երկաթուղիներու
գրաւումը հրամայեց և սպարանաց փո-
խարութիւնը արգելեց: Յունական ազգ-
պանքան անմիջական պէտքերու համար
560000 Անգլ. ոսկի պիտի վճարէ: Բ.

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ ԳԻՐԸ

Սօֆիա, 23. — Պուլկար նախարար-
ներէն մէկը՝ որուն հարցուեցաւ թէ
երկրին զօրաշարժը չի նշանակել որ
Պուլկարեա կեդրոնական տեղութեանց
պիտի միանայ, պատասխանեց. «Մշտնջո-
ղ, Պուլկարիս այժմ նոյն միջոցները
ձեռք կ'առնէ ինչ որ առած են Լոնտոն
և Զուրիցերիս»:

Հոռոմ, 25. — Պուլկարիոյ ընդդիմա-
գիր կոնսակցութեանց պետերը թագաւո-
րին ներկայանալով, մեղադրեցին անոր
գերմանացի քաղաքականութիւնը, որ
իր անձնական համակրութեանը կը վե-
րադրուի: Ընդդիմադիրներու պետերը, ո-
րոնք անկեղծօրէն կապուած են Ռուսիոյ,
բովանդակ Պուլկարիոյ մէջ ապստամ-
բութիւն հանել կ'ապաւանան՝ եթէ զեկա-
վար շրջանակները իրենց ուղղութիւնը
չի փոխեն:
Մէս. Էճ.

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՒՄԷՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Հոռոմ, 24. — Միլանէն «Սէքօ»
թերթը կ'իմանայ թէ Գառնակ Ձինակ-
ցութեան ստալակներուն համեմատ,
Պուլկարիոյ և Ռուսմանիոյ միջև վերջնա-
կապալէս համաձայնութիւն մը կնքուե-
ցաւ:
Մէս. Էճ.

ՍԵՐՊԻԱ

Երլ, 26. — Ձեկոյց մը՝ Սալ գետու-
կին վրայ երկուշ. երեքշ. և չորեքշ-
օրերը կատարուած հրետանիի գործողու-
թիւնները կը նկարագրէ: Սերպ հրետա-
նին Օսթրովիճայի գէմի բարձրութիւն-
ներուն վրայ հաստատուած թշնամու-
սմբանցի զինքերը ամբողջութեամբ զօրեք-
թշնամուցն Ռաչայի ուղղութեամբ Սալ
և Տրինա գետակները զինուոր. փորձ
ձախդեցան:

Խոալական անկառն

Հոռոմ, 24. — Ձեկոյց մը կ'իմացնէ
թէ Խոալացիք Թրոյի օսմանագլուխը
հաստատուած Մօն Գօսթէին մէջ զօրաւոր
զինք մը կրողով մը առին: Այս զինքը
նախապէս պաշարումի վարպետ շարժու-
մով մը մեկուսացուեցաւ:
Բ.

Հոռոմ, 25. — Նիւ Եօքէն Խոալացի
զինուորներ փոխադրող «Սանթ Ան»
չորհրդաւ ուղեւորութեան ընթացքին
բռնկեցաւ: Ուղեւորներու մէջ գտնուող
չորս Գերմանացիները իրը հրճել ձեռքա-
կալուեցան:
Մէս. Էճ.

Արեւելեան անկառն

ՌՈՒՍԱՆ ՅԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բեթլեհեմ, 24. — Ռուս Աստու-
րիացիներէն Լիւք քաղաքը վերադա-
նեցին: Հիւսիսակողմը մղուած ճակատա-
մարտին միջոցին 4000 զինք բռնեցին:
Ամսթէյսթ, 24. — Պէրլինէն զե-
կոյց մը կը յայտնէ թէ Զօր. Մագնանի
բանակը Ռուսներուն դէմ կը նահանջէ:
Ձեկոյցը կ'աւելցնէ. «Մեր յառաջացեալ
շոկաւորներ Լօկթիլին հիւսիս. արեւել-
և արեւել. կողմը Օկինսքի շրանցքին
հետեւը քաշուեցան»:

Բաթիլ, 24. — Տրանս. Պատերազ-
մական թղթակցները կը յայտարարա-
րեն թէ իմաստի և Պրաղիօֆ զօրավար-
ները Վօլգինիայի մէջ մեծ յաջողութիւն
մը ունեցան: Ասոնք Սիբիւ և Իգվա
գետակներու վրայ աստիճանական ճակա-
տ խորտակելով հաղաւոր գերիներ
բռնեցին: Ա. սորո-Գերմանները Լիւքի
մօտ Լէմպէլի ճամբուն վրայ եւս պար-
տութիւն մը կրեցին: Ռուսք Լիւքի տի-
րացան, Թշնամիի անապարհաօք փախաւ
և արեւմտեան ուղղութեան վրայ Ռու-
սներու կողմէ խառնութեամբ կը հարած-
ուի:

Արեւելեան անկառն

ՅՐԱՆՍ. ՅԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բաթիլ, 24. — Ձեկոյց մը կ'իմացնէ
թէ թշնամին Տօլէի զաղաքի մօտ մեր
խառնաւորները ամբողջութեամբ զօր
մարտկոցները ուժգին կերպով դիմադ-
րեցին: Հրետանիի կոխը խիստ ուժգին
եղաւ ընդհանուր ճակտին վրայ, Ֆրանս.
Թշնամիները կը շարունակեն թշնամ-
ւոյն պաշտպանութեան ամրութիւնները
ճանդել, մասնաւորաբար զնազդներու
ուպատանները: Մեծ ուղղմանիւթի միջե-
լանոց մը օդը հանեցին, ամրութիւն
մը կործանեցին և թշնամի զինուոր-
ներու հաւաքումները ամբողջութեամբ
մեծ:

Բաթիլ, 25. — Անգլացիք յաջող
կերպով յարձակեցան Լուսի արեւմտեան
կողմի և Հուլիսի մէջ թշնամուցն
զինքներուն վրայ: Ֆրանսացիք Անգլիա-
յոց հետ միասին յարձակում մը գոր-
ծեցին Արաւիի հիւսիսակողմը և գերմա-
նական զինք մէջ զանազան կէտեր գը-
րուեցին: Սօմի և Երի միջև կռիւններ
տեղի ունեցան ուսմբի և օգային Թու-
փիլներու հարձակմանով: Մեր հրետա-
նին զօրաւոր տան մը մէջ հաստա-
ւած ուղղմանիւթերու միջերանոց մը օդը
հանեց: Շամբաները մէջ թշնամուցն խը-
րամներուն, սպաստանարաններուն, ամ-
րութիւններուն և մարտկոցներուն դէմ
ուժգին ամբողջութեամբ մը կը իշա-
տակուի, որով յետոյ Ֆրանս. հետեւակա-
զօրքը գրեթե տալով Սուրի և Էն գետակ-
ներուն միջև զանազան գերման զինքերու
վրայ՝ թշնամուցն յառաջացեալ զինքերը
գրաւեց: Գրեթէ բոլոր ճակատին վրայ
կը շարունակենք յառաջանալ: Բ.

ՎԵՐՁԻՆ ԺԱՄԻ

Արեւելեան անկառն

ՅՐԱՆՍ. ԸՆԴՀ. ՅԱՐԱՅԱՌԻՄ

20,000 ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻ

Բաթիլ, 27. — Արաւիի հիւսիսակողմի
Ֆրանսական յարձակումը նորանոր յառա-
գիմունքներ իրագործեց: Ֆրանսացիք բը-
նի ուժով Սուեի քաղաքը ամբողջութեամբ
գրաւեցին և դիպի արեւելք ժիվանքի
ուղղութեամբ յառաջացան: Աւելի դիպի
հաւաք. Լա Յօլի հաւան և Բօյօկօսի հիւ-
սիսակողմը՝ մինչև քանդուած հետադա-
րեցին յառաջացան: Շամբաների մէջ Ֆր-
անս. զինուորները կը օտուեակեցին հողա-
մասեր գրաւել: Իրեք բոլոր ճակատին վր-
այ Ֆրանս. զինուորները բեմաւորեցին երկա-
րակներ ի վեր հաստատած խառնուրտ
ցանցեր և ամրացներ անցնել վերջ, դիպ

ի հիւսիս յառաջացան, գերման զինուոր-
ները ստիպուի 3—4 փոխեր ես, իրենց
երկրորդ դիրքերու խառնուրտ փառելի: Կը-
նիւր բոլոր ճակատին վրայ կը շարունակու-
ի: Գերմանացիք Ֆրանսացիք կրակեցին
և կուրծ կուրծի կռիւներէն կարեւոր կը-
րուսներ կրեցին: Գերմանացի իրենց լիւծ
ամուրիներուն մէջ բաւական ճիւղերէն
բողոքեցին: Հիւսիսակողմէ 24 դասային բնա-
ցօրներ կը համուրին: Գերմանացի գերիմե-
րու թիւը երբայով կը շահանայ եւ այժմ
7000 ողջ կամ վիրաւոր կ'անցնի, որոնց
200ը սպայ: ճակատին ամբողջութեամբ վը-
րայ, Գաւալից բանակները երկու օրուան
մէջ ընդամենը 20 գնացիր գրաւեցին:

20,000 ԳԵՐԻ ԵՒ 24 ԹԵՂԵՐ

Լոնտոն, 27. — Կիւրակի օրուայ ըն-
թացքին Արեւմտեան ճակատին վրայ օսա-
խիւս կռիւ մը մղուեցաւ, բայց Ֆրանսա-
ցիք նոր յառաջդիմութիւններ կատարեցին:
Գաւալիցները մինչև հիւսիս 20000 գերի
եւ 24 ընդամենը գրաւած են:

ԱՆԳԼԱՅԻՈՑ ԲԱՌԵՐԸ

Լոնտոն, 26. — Սըր ձօն Ֆրեյզ կը օն-
դիկարէ. «Լա Պատի ջրանցքին հաւաքա-
կողմը Անգլիացիք 5 մղոն ճակատին վր-
այ գերման խառնուրտ գրաւեցին եւ
1700 գերի բռնեցին: Ֆրանսական կատա-
րեցաւ Կիւրի (Կիւրի) եւ վերջինի ա-
րեւելակողմը: Ասկէ զաւ Անգլիացիք գրա-
ւեցին Զիլիւսի արեւմ. ծայրերը, Լօսի
մէջ զիւղ մը որ աւաններ կը օրհապառե-
ել թիւ 70 բոլոր: Բ.

Արեւելեան անկառն

ՌՈՒՍ. ՅԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բեթլեհեմ, 26. — Ձեկոյց մը կ'իմա-
ցնէ թէ վերջին լուրերէն կը հետեւի վը-
րուս Լիւքի մէջ 6128 գերի բռնած են:
Տիւրքի անկառն ամբողջութեամբ վրայ
կատարի կռիւ մը կը շարունակուի: Գեր-
մանացիք մեղաւորներ հրետանիի մը լինով
գանգաւան աղբի յամառօրէն յարձակեցան:
Մեկ քանի խառնուրտ շարժումներ փոխ-
եցին, բայց բոլոր յարձակումները մօտե-
կալուած կրակով մը եւ մղեցին: Ռուս
բեմաւոր ծանր կորուստներ պատճառեցին
եւ իրենց ալ բաւական մեծ կորուստներ
կրեցին: Ձեկոյցը կը յայտարարէ թէ՛ ճակա-
տին մէջ կեսերուն վրայ մղուած գործողու-
թիւններու ընթացքին ընդամենը 5654 գերի
բռնած են:

ՍԵՐՊԻԱ

Արեւ, 27. — Աւստրո-գերմաններու
Սերպիոյ դէմ կատարած յարձակումները
կը ձախողի: Աստ համար է որ Աւստրո-
գերման բանակները Արեւելեան ճակատ
զօրացնելու համար դարձեալ տեղ կը փո-
խեն:
Աճ. Էճ.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Աթէնք, 27. — Պ. Վեկիգիւս քաղաք-
ին հետեւեցեալ վերջ՝ ընդունեց Ֆրան-
սայի, Մեծ Բրիտանիոյ եւ Աւստրիոյ դե-
պաններ: Մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի
այս մեկ ժամե աւելի տեղը խորհրդակ-
ցութեան:

ԱՆԳԼԱՅԻՈՑ ԵՒ ԵԳԻՊՏ. ԲԱՄԱԿԸ

Այսօր հրատարակուած պաշտ. զե-
կոյց մը կ'ընէ թէ Սուր. կառավարու-
թիւնը որոշած է ի հարկին իրեն գնող
միջանակը եղբայր. բամպակին սպասման
զորոն, զինքերը բռնելու և ֆէլլախէն
օգտակար ըլլալու համար:

ԱՐՏՈՒՆԻՔԻ ՀՈՎԻՏԸ. — ԵԱՐԱՅԻ- ԿԱՅ ԿՈՒՄ. 2 ՆԱԲԱԹ ԻՐԵԿՈՅ, յՈՂՈՒՄ ԵՐԿՐԻ ԿԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ. ՄԵԼԻ ՈՒՆԵՆԱՅԻՔ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ՍՈՍՈՒՆԵՐԸ ԳՐԵԹԵ՛ ՍԱՊԱ- ՆԱԾ ԸԼԱՎՈՒՆ, ԿԸ ԽՆԴՐՈՒՄ ԿՈՍՏԱՆԿ ՍԱՍՈՂՈՂ ԵՐԿՐԵԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐՆԵՐ, ՈՐ ԿԱ- ՏԻՆ ԶԻՄԵԼ ԻՐԵՆԵՅ ՍՈՍՈՒՆԵՐՆԵՐ ԺՈՒԹԻՒՆ ԹԻՆԱՆ ԿԱՐԱՐ, ՈՐՈՇԱՅԱՆ ԿԱՍԵՆԵՐՈՒՆ ՄԻՆԵՆ ԿՆԵՂԱՅԻՔԻ 30 ԱՅԱՎՈՒՄ. ՍՈՂԻ ԹԻՆԱՆ ԻՆԵՆ ԵՄՈՅ ԵԿԱԾ ԶԻՄԱՆԵՐԸ ՆԿԱՄԻ ՅԻՆ ԱՆՈՒՆԵՐԻ. ԱՅՈՒՄԻՔԻ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒՄ ՆԱԾ ԲԱՐՔԻՆ ՆԱՄՈՂ ԵՐԿՐԵԼԻ ՄԵԼԻՆԵՆ- ԵՆ ԳԼԽԱՐԿ ԿԵՐԵԼ:

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

Մ. ՏԱՄԱՏԱՆ
Imp. Economique, Alek.

